

ΑΡΧΙΩ
IV / 111

ΔΚ/ 2
781

ΕΘΝΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ
(ΕΘ.Ι.ΑΓ.Ε.)

Μαρούσι 29/10/1992

Αριθ. Πρωτ.: 12509

Δ/ΝΣΗ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΥ,
ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΥ, ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗΣ
& ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Πληροφορίες: Δ/ντής Δρ. Β. Πίππας

Προς: Ως Π.Α.

Ταχ. Δ/νση : Αιγυπιαίας 19 & Χαλεπά
Παράδεισος Αμαρουσίου
151 25 Αθήνα
Τηλέφωνο : 6843-323
6832-727
Fax : 6846-700

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΓΕΩΡΓΙΑΣ
094140 03.11.92
ΕΙΣΕΡΧΟΜΕΝΟ

4521
3/11
A

Θέμα : Έκθεση συμμετοχής στο "Διεθνές Σεμινάριο για τα
Εθνικά Πάρκα και Αντίστοιχες Περιοχές" στην Ιταλία

Σχετ.: ΤΔ-1442/26-10-92. έγγραφο του Ινστιτούτου Μεσογ.
Δασικών Οικοσυστημ. & Τεχνολογ. Δασ. Προϊόντων

Σας υποβάλλουμε συνημμένως, για ενημέρωσή σας, έκθεση του
Αναπληρωτή Ερευνητή Β Δρος Κων. Κασιούμη, σχετική με τη συμμετοχή
του στο "Διεθνές Σεμινάριο για τα Εθνικά Πάρκα και Αντίστοιχες
Περιοχές", που έγινε στην Ιταλία από 14-18 Οκτωβρίου 1992.

ΣΥΝΗΜΜΕΝΑ
Έκθεση 13 σελ.

ΕΘΝΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ
ΕΘ.Ι.ΑΓ.Ε.
Διευθυντής
Δρ. Βασίλειος Ι. Πίππας
* Τακτικός Ερευνητής Α

ΠΙΝΑΚΑΣ ΑΠΟΔΕΚΤΩΝ

1. Υπουργείο Γεωργίας
- Γραφείο κ. Υπουργού
Αχαρνών 2 - Ενταύθα

- Γραφείο κ. Γενικού Γραμματέα
Δασών & Φυσ. Περιβάλλοντος
Ιπποκράτους 3-5
101 64 Αθήνα

- Δ/νση Αισθητικών Δασών,
Δρυμών & θήρας
Ιπποκράτους 3-5
101 64 Αθήνα
2. Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας
Περιφερειακή Πολιτική & Ανάπτυξη
Δ/νση Β
Νίκης 5
106 53 Αθήνα
3. Υ.ΠΕ.ΧΩ.ΔΕ.
Δ/νση Περιβαλλοντικού Σχεδιασμού
Τμήμα Διαχ. Φυσικού Περιβάλλοντος
Τρικάλων 36
115 26 Αθήνα
4. Ελληνικό Οργανισμό Τουρισμού
Γραφείο κ. Γενικού Γραμματέα
(Υπόψη κ. Κοντοστάνου)
Αμερικής 2
105 64 Αθήνα
5. Γεωτεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδος
Βενιζέλου 64
546 31 Θεσ/νίκη

Κοιν/ση

ΕΘΝΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Ινστιτούτο Μεσογειακών Δασικών Οικοσυστημάτων
και Τεχνολογίας Δασικών Προϊόντων
Τέρμα Αλκμάνος, Ιλίσια
115 28 Αθήνα

Δρ. Κασιούμης Κωνσταντίνος
Αναπληρωτής Ερευνητής Β
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΩΝ ΔΑΣΙΚΩΝ
ΟΙΚΟΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ
ΔΑΣΙΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ

Αθήνα 26 Οκτωβρίου 1992

Ε Κ Θ Ε Σ Η

Για τη συμμετοχή σε

"Διεθνές Σεμινάριο για τα Εθνικά Πάρκα και Αντίστοιχα Αποθέματα" στην Ιταλία
14-18 Οκτωβρίου 1992

Το παραπάνω σεμινάριο οργανώνεται δύο φορές το χρόνο από την "Επιτροπή Εθνικών Πάρκων και Αντίστοιχων Αποθεμάτων" της Ιταλίας (COMITATO PARCHI NAZIONALI E RISERVE ANALOGHE), στο Εθνικό Πάρκο ABRUZZO που βρίσκεται στα Απέννινα όρη κοντά στην πόλη PESCASEROLI. Γίνεται για την επιμόρφωση φυλάκων-φροντιστών (WARDENS) που απασχολούνται στις "προστατευόμενες περιοχές" της Ιταλίας. Καλούνται δε επίσης να συμμετάσχουν σ' αυτό επιλεγμένοι εκπρόσωποι από διάφορα κράτη (κυρίως της Ευρώπης) για να γνωρίσουν το εθνικό πάρκο ABRUZZO και την οργάνωσή του, να παρουσιάσουν την εμπειρία από τη χώρα τους σχετικά με τις προστατευόμενες περιοχές και τη διαχείρισή τους, και να συζητήσουν με τους Ιταλούς ειδικούς και τους εκπαιδευόμενους στο σεμινάριο, σχετικά συμπεράσματα χρήσιμα για την προώθηση των θεμάτων αυτών στην πράξη.

Στο 12ο σχετικό σεμινάριο που έγινε από 15-17 Οκτωβρίου 1992, συμμετείχαν από πλευράς εκπροσώπων από άλλα κράτη ο υποφαινόμενος και ένας εκπρόσωπος από την Αλβανία.

Για τη συμμετοχή μου στο σεμινάριο, μου ζητήθηκε από τους οργανωτές και ετοίμασα σχετική εργασία στα Αγγλικά και με τίτλο "THE SYSTEM OF PROTECTED AREAS IN GREECE" που συνοδευόταν επίσης από αντίστοιχα SLIDES για τις προστατευόμενες περιοχές και τη φυσική κληρονομιά της χώρας μας. Αντίστοιχη εργασία είχε ετοιμάσει και ο Αλβανός συνάδελφος.

Όπως φαίνεται από το συνημμένο σε φωτοτυπία πρόγραμμα του σεμιναρίου, τις δύο πρώτες ημέρες (Πέμπτη και Παρασκευή) πραγματοποιήθηκαν επί τόπου επισκέψεις και συζητήσεις με τους αρμόδιους του πάρκου ABRUZZO, για θέματα οργάνωσης και διαχείρισής του και το Σάββατο έγινε η παρουσίαση των σχετικών εισηγήσεών μας, μία εκτεταμένη γενική συζήτηση και τα συμπεράσματα του σεμιναρίου.

Από τις επισκέψεις, τις συζητήσεις, τις σχετικές επαφές και την εμπειρία που αποκτήσαμε με τη συμμετοχή στο παραπάνω σεμινάριο, είναι χρήσιμο να επισημανθούν τα ακόλουθα:

Το πάρκο ABRUZZO (τα βασικά χαρακτηριστικά, το προσωπικό διαχείρισης και άλλα στοιχεία του πάρκου φαίνονται στα συνημμένα παραστατικά), είναι ένα από τα πιο γνω-

στά "πρότυπα" (PILOT-MODEL) για τη σύγχρονη οργάνωση και διαχείριση των "προστατευομένων περιοχών". Ένα πρότυπο που προσπαθούν να μιμηθούν πολλές αντίστοιχες περιοχές σ' ολόκληρο τον κόσμο.

Μέσα από μια συνεχή προσπάθεια που ξεκίνησε από τις αρχές του 1970, οι υπεύθυνοι του πάρκου (που διοικείται και διαχειρίζεται σύμφωνα με τον ιδρυτικό του νόμο, από ειδικό αυτόνομο Οργανισμό) κατόρθωσαν με φαντασία, τόλμη και πρωτοτυπία, να συμβιβάσουν με απόλυτη επιτυχία τις ανάγκες τόσο της προστασίας της φύσης, όσο και της "ανάπτυξης" της περιοχής στην οποία βρίσκεται το πάρκο.

Είναι από τα πρώτα εθνικά πάρκα που έδειξε, όχι μονάχα θεωρητικά αλλά στην πράξη, ότι η προστασία της φύσης και η κατάλληλη διαχείρισή της, έχει πολλά θετικά αποτελέσματα και σημαντικά οικονομικά πλεονεκτήματα, κυρίως στο εισόδημα της περιοχής και στην απασχόληση.

Οι σχετικές πρωτοβουλίες προς την κατεύθυνση αυτή, περιλάμβαναν τη συστηματική οργάνωση και την κατάλληλη προβολή της περιοχής (με ειδικά φυλλάδια, αφίσες και με τα μέσα ενημέρωσης) για τα φυσικά-οικολογικά χαρακτηριστικά της και τη σημασία της σαν σημαντικό καταφύγιο της άγριας ζωής. "Εκμεταλλεύτηκαν" το γεγονός ότι στην περιοχή αυτή ζούσαν ακόμη ορισμένα μεγάλα άγρια θηλαστικά (αρκούδες, λύκοι και αγριοκάτσικα) και με ειδικά προγράμματα (που έκαναν ευρέως γνωστά), φρόντισαν για την προστασία και την αύξησή τους, ενώ παράλληλα εισήγαγαν στην περιοχή το ελάφι και πρόσφατα πειραματίζονται για την εισαγωγή του λύγγα.

Οι ενέργειες αυτές δημιούργησαν μια θετική "εικόνα" (IMAGE) για το εθνικό πάρκο, όσον αφορά τις φυσικές του αξίες και τη σημασία του για την προστασία της φύσης. Για να αξιοποιήσουν το γεγονός αυτό και να προσελκύσουν επισκέπτες, δημιούργησαν σε ορισμένα χωριά της περιοχής (που ήταν τότε σχεδόν εγκαταλειμμένα), ειδικά "Κέντρα Πληροφόρησης" (VISITOR CENTRES) που έδιναν όλες τις σχετικές πληροφορίες με απλά μέσα (φωτογραφίες, σκίτσα, αφίσες, κείμενα κ.λ.π.) και ήταν αφιερωμένα σε κάποιο συγκεκριμένο είδος (π.χ. λύκο, αγριοκάτσικο, ελάφι) που προστατευόταν στο πάρκο. Αργότερα, κοντά σε κάθε κέντρο πληροφόρησης και δίπλα στο χωριό, δημιούργησαν ειδικά "καταφύγια" (WILDLIFE AREAS), όπου περιέφραξαν μια σχετικά μικρή έκταση (20-50 στρέμματα) και διατηρούν ελεύθερα, (με κατάλληλη περιποίηση-τροφή κ.λ.π.) 5-10 άτομα από το είδος που προβάλλεται στο κέντρο πληροφόρησης. Έτσι ο επισκέπτης ενημερώνεται στο κέντρο πληροφόρησης για κάποιο συγκεκριμένο είδος και άλλα χαρακτηριστικά που προστατεύονται στο πάρκο και παράλληλα από ειδικές θέσεις που διαμορφώνονται στα όρια της περιφραγμένης περιοχής, έχει την ευκαιρία (με υπομονή) να δει το είδος αυτό ζωντανό στο "φυσικό" του περιβάλλον. Μια εμπειρία που φαίνεται ότι είναι ιδιαίτερα ελκυστική.

Εκτός από τα ειδικά αυτά Κέντρα Πληροφόρησης, στο κεντρικό χωριό, όπου βρίσκεται και το διοικητικό κέντρο του πάρκου (καθώς και ο σταθμός Ερευνών) στο PESCASEROLI, έχουν δημιουργήσει το κύριο Κέντρο Πληροφόρησης και Μουσείο για όλο το Πάρκο. Εκεί εκτός από το κτίριο με τα εκθέματα (και αίθουσες διαλέξεων κ.λ.π.) σε μια μεγάλη έκταση γύρω απ' αυτό, υπάρχουν όλα τα κύρια ζώα του πάρκου σε μορφή ζωολογικού κήπου, καθώς και άλλα χαρακτηριστικά και πληροφορίες για το πάρκο και την οργάνωσή του, με παραστατικό τρόπο. Η είσοδος των επισκεπτών γίνεται με εισιτήριο, που δεν είναι όμως πολύ ακριβό (περίπου 600 δρχ.).

Τα παραπάνω μέσα καθώς και κάποιες συγκεκριμένες οριοθετημένες (στο χάρτη) "Διαδρομές Μονοπατιών" (TRAILS), που εκτείνονται σε χαρακτηριστικές θέσεις σ' όλη την έκταση του πάρκου και περιγράφονται σε ειδικά φυλλάδια, όπως επίσης ορισμένες "θέσεις πικ-νικ" και "προσωρινής στάσης των επισκεπτών", είναι όλες οι ευκολίες που έχουν δημιουργηθεί από τους υπεύθυνους του πάρκου για την "αξιοποίησή" του και την προσέλκυση επισκεπτών. Μέσα απλά, λίγα, εύκολα αλλά εξόχως αποτελεσματικά. Τα μέσα αυτά συνοδεύονται βέβαια με την κατάλληλη εποπτεία και έλεγχο από το υπεύθυνο (και ειδικά επιλεγμένο και εκπαιδευμένο) προσωπικό του πάρκου.

Από εκεί και πέρα το τοπικό στοιχείο (και επιμένουν πάρα πολύ σ' αυτό) με τη βοήθεια του πάρκου, δημιουργεί στους οικισμούς της περιοχής και αναλαμβάνει σιγά-σιγά (βλέποντας ο ένας τον άλλο) τις απαραίτητες διευκολύνσεις για τους επισκέπτες, με αποτέλεσμα την αναζωογόνηση της περιοχής.

Πράγματι, οι κάτοικοι των χωριών μέσα και γύρω από το πάρκο, που τα είχαν εγκαταλείψει (και ιδιαίτερα οι νέοι) άρχισαν να επιστρέφουν στην περιοχή και να ασχολούνται με την παροχή τουριστικών ευκολιών στους επισκέπτες (ύπνος, φαγητό κ.λ.π.), να αναλαμβάνουν τη λειτουργία των Κέντρων Πληροφόρησης ή να απασχολούνται σαν "οδηγοί" (GUIDES) για την περιήγηση-πεζοπορία των επισκεπτών, την παροχή ευκολιών για περιπάτους με άλογο κ.λ.π. Με την υποστήριξη των υπεύθυνων του πάρκου, κατάλαβαν την ανάγκη και διατήρησαν ή αποκατάστησαν τα τοπικά χαρακτηριστικά των σπιτιών και των οικισμών και τα νέα κτίρια που κατασκεύασαν έγιναν προσαρμοσμένα όσο γίνεται (εξωτερικά) στο χαρακτήρα των παλιών σπιτιών. Δημιούργησαν επίσης διάφορες ευκαιρίες συμπληρωματικών εισοδημάτων με την ανάπτυξη παραδοσιακών ασχολιών (οικοτεχνία, ξυλογλυπτική κ.λ.π.-που κι' αυτές προσελκύουν σήμερα επισκέπτες από τις πόλεις) με την παρασκευή και πώληση τοπικών παραδοσιακών φαγητών, γλυκών, διαφόρων προϊόντων, κ.λ.π.

Κλασικό παράδειγμα της επιτυχίας της πολιτικής που ακολουθήθηκε στην οργάνωση του εθνικού πάρκου ABRUZZO, με μέτρα όπως αυτά που περιγράφηκαν παραπάνω, είναι ένα μικρό χωριό με 300 κατοίκους στην περιοχή του πάρκου, το CIVITELLA ALFEDENA, που πριν από 20 χρόνια είχε σχεδόν εγκαταλειφθεί. Σήμερα έχει μια αναπτυσσόμενη οικονομία,

έχουν επιστρέφει οι μετανάστες, υπάρχει νέα δύναμη και ελπίδα για το μέλλον και εξελίσσεται σαν ένα κέντρο για δραστηριότητες και υπηρεσίες που αναφέρονται αποκλειστικά στο εθνικό πάρκο. Το Δεκέμβριο του 1989 εξέπληξε τους Ιταλούς με την ανακοίνωση του αρμόδιου Τραπεζικού Οργανισμού, ότι η Τράπεζα του χωριού ήταν η πρώτη σ' όλη την Ιταλία όσον αφορά την αύξηση των καταθέσεων, δείγμα της οικονομικής ευρωστίας των κατοίκων.

Ορισμένα ακόμα στοιχεία που μας δόθηκαν από τους υπεύθυνους του *πάρκου* είναι επίσης χαρακτηριστικά. 700 περίπου εκατομμύρια δραχμές (2 δισ. λιρέτες Ιταλίας) προϋπολογισμός κατ' έτος (τα τελευταία χρόνια) για την διαχείριση και οργάνωση του πάρκου (συμπεριλαμβάνονται και μισθοί) είχε οικονομικό αντίκτυπο 2.800 εκατομμύρια στην περιοχή, δημιούργησε στο ίδιο πάρκο 100 νέες θέσεις εργασίας (50 μόνιμες, 50 προσωρινές) και περίπου 1000 νέες θέσεις σε δραστηριότητες που συνδέονται με το πάρκο. Μικρές επιχειρήσεις άρχισαν να δημιουργούνται και να επεκτείνονται που ξεπερνούν τις 1500, κυρίως επιχειρήσεις οικογενειακής μορφής. Αποθαρρύνθηκαν με κάθε τρόπο οι μεγάλες επιχειρήσεις (BIG BUSINESS) ώστε τα ωφέλη από την ύπαρξη του πάρκου να κατανέμονται σε πολλούς, και κυρίως στο τοπικό στοιχείο που γίνεται έτσι σύμμαχος και υποστηρικτής του πάρκου.

Ενδιαφέρον επίσης ^{για} το πως αντιμετωπίζουν τα θέματα των "προστατευομένων περιοχών" στην Ιταλία σήμερα, ιδιαίτερα στην περιοχή που επισκεφθήκαμε, από ανθρώπους με φαντασία και διορατικότητα, είναι και η εκδήλωση που έγινε την Παρασκευή (όπως φαίνεται στο συνημμένο πρόγραμμα) για την ίδρυση μιας νέας προστατευόμενης περιοχής (RESERVE) κοντά στο χωριό ABETINA. Σε ειδική τελετή που έγινε στο χωριό (με μπάντες μουσικής, συγκέντρωση των κατοίκων, παρουσία εκπροσώπου του Ιταλικού Κοινοβουλίου κ.λ.π.) ο πρόεδρος της Κοινότητας (στην οποία ανήκει ιδιοκτησιακά η περιοχή που θα γίνει RESERVE), υπέγραψε συμβόλαιο με μια μη κρατική περιβαλλοντική οργάνωση, από τις πιο δραστήριες της Ιταλίας, το WWF Ιταλίας (Ιταλικό Τμήμα του Παγκόσμιου Ταμείου για τη Φύση) για τη διαχείριση της περιοχής (με την εποπτεία του κράτους) με σκοπό την προστασία της φύσης και την ανάπτυξη της περιοχής. Με την ίδια επισιμότητα έγινε η τελετή των εγκαινίων επί τόπου στην περιοχή (με κόψιμο κορδέλλας κ.λ.π.). Ολόκληρο δε το γεγονός καλύφθηκε εκτεταμένα από δυο εθνικά δίκτυα της Ιταλικής τηλεόρασης.

Πιστεύω ότι *η εμπειρία* από τη συμμετοχή μου στο 12ο Διεθνές Σεμινάριο για τα Εθνικά Πάρκα και τα Αντίστοιχα Αποθέματα" στο πάρκο ABRUZZO της Ιταλίας, όπως περιγράφεται παρακάτω, είναι ιδιαίτερα πολύτιμη και χρήσιμη, όσον αφορά την ανάληψη παρόμοιων και τόσο επιτυχημένων πρωτοβουλιών και στη χώρα μας. Παρά το ότι διαθέτουμε μια μοναδική (αναγνωρισμένη και διεθνώς) φυσική και βιολογική σπουδαιότητα και ποικιλότητα, σε σχέση με πολλές άλλες χώρες και κατά συνέπεια τεράστιες δυνατότητες αξιοποίησης του θεσμού των προστατευομένων περιοχών), θα πρέπει να πούμε ότι δεν

έχουμε καταφέρει ακόμα μέχρι σήμερα να δημιουργήσουμε τις κατάλληλες συνθήκες για την ουσιαστική οργάνωση και διαχείριση με σύγχρονα πρότυπα, των εθνικών δρυμών μας και των άλλων προστατευομένων περιοχών ή παρόμοιων βιοτόπων. Το θέμα αυτό άλλωστε έχει τονιστεί επανειλημμένα και σε προηγούμενες εκθέσεις μου, με την ευκαιρία της συμμετοχής μου σε διάφορες σχετικές εκδηλώσεις, όπως είναι και έκθεσή μου για τη συμμετοχή στο "4ο Παγκόσμιο Συνέδριο για τους Εθνικούς Δρυμούς και τις Προστατευόμενες Περιοχές" που έγινε στο Καράκας της Βενεζουέλας από 10-21 Φεβρουαρίου 1992 (σχετικό έγγραφο αρ. 66144/1446/23.3.1992 της Δ/σης Αισθητικών Δασών Δρυμών και Θήρας του Υπουργείου Γεωργίας).

Από την επίσκεψή μου στο πάρκο ABRUZZO συγκέντρωσα επίσης αρκετό σχετικό ενημερωτικό και πληροφοριακό υλικό (φυλλάδια, αφίσες, άρθρα, βιβλία, βιντεοκασέτες) κυρίως στην Ιταλική γλώσσα, το οποίο βρίσκεται στο γραφείο μου και μπορεί να το συμβουλευτεί οποιοσδήποτε ενδιαφερόμενος. Χρήσιμος είναι και ο τελευταίος νόμος (Δεκ. 1991) για τα εθνικά πάρκα και τις προστατευόμενες περιοχές, που δόθηκε στο αρμόδιο Τμήμα της Γεν. Γραμματείας Δασών και Φυσικού Περιβάλλοντος, ώστε να μεταφραστεί και να αξιοποιηθεί κατάλληλα.

Θα πρέπει να αναφέρω ακόμα, ότι ήταν ιδιαίτερα χρήσιμη και ενδιαφέρουσα και η συνεργασία με τον εκπρόσωπο από την Αλβανία, τον κ. AKILE RITE (που μιλάει και τα ελληνικά), ο οποίος εργάζεται στο Ινστιτούτο Δασικών Ερευνών στα Τίρανα (μας έδωσε τη δ/ση με τηλέφωνο και FAX) κ. μας δήλωσε ότι είναι στη διάθεση κάθε ενδιαφερόμενου για σχετικές επαφές και συνεργασία στα θέματα που απασχολείται το Ινστιτούτο.

Πιστεύω τέλος ότι τα θέματα που θίγονται στην έκθεση είναι χρήσιμο να κοινοποιηθούν σ' όλους τους φορείς που μπορεί να τα αξιοποιήσουν. Προτείνω την κοινοποίησή της σε διάφορους αρμόδιους φορείς στο Υπουργείο Γεωργίας και στο ΥΠΕΧΩΔΕ, στο ΥΠΕΘΟ, στον Ελληνικό Οργανισμό Τουρισμού, καθώς και στο Γεωτεχνικό Επιμελητήριο, για την τυχόν δημοσίευσή της στο περιοδικό "Γεωτεχνική Ενημέρωση" ώστε η τόσο χρήσιμη αυτή εμπειρία να γίνει ευρύτερα γνωστή.

Αθήνα, 26 Οκτωβρίου 1992

Ο Συντάξας

Δρ. Κων. Κασιούμης
Αναπληρωτής Ερευνητής Β

COMITATO PARCHI NAZIONALI E RISERVE ANALOGHE - ITALIA - VIALE DELLE MEGALIE 17001 - 00186 ROMA - TEL. 06/47494

UNIVERSITY OF THE PARKS

TELEX 624550 NAT PAR I □ TELEFAX (06) 34975

A LAND OF GREEN PARKS

INTERNATIONAL SEMINARY ON NATIONAL PARKS & EQUIVALENT RESERVES
12th Edition

ABRUZZO NATIONAL PARK - ITALY
October 14th-18th, 1992

P R O G R A M

WEDNESDAY, OCT. 14TH - ROME/PESCASSEROLI/OPI

Arrival in Rome, Fiumicino Airport.

Assistance by a person of our Organization from the Airport, directly to Pescasseroli - ABRUZZO NATIONAL PARK.

OPI - Hotel accomodation.

Dinner and Overnight.

THURSDAY, OCT. 15TH - OPI/PESCASSEROLI/OPI

Breakfast at the Hotel.

09.00am - Guided visit of the Park with a short excursion by foot.

OPI - Visit of the Museum and Faunistic Area of the Chamois.

Lunch.

03.30pm - Naturalistic Museum

Presentation between International guests and Italian participants.

04.00pm - Visit of Civitella Alfedena town:

"Wolf Museum" - "Wolf's Faunistic Area" - "Lynx's Faunistic Area".

Dinner and Overnight.

FRIDAY, OCT. 16TH - OPI/PESCASSEROLI/OASI OF ABETINA - ROSELLO/OPI

07.00am - Departure by bus to visit:

ABETINA NATURAL OASI OF ROSELLO - The Oasi "Opening".

Excursion by foot.

Pic-nic lunch.

Afternoon : Back to Pescasseroli.

Visit of the Park.

Dinner and Overnight.

IL COMITATO PARCHI NAZIONALI E RISERVE ANALOGHE, istituito nel 1977 a Roma con l'adesione dei responsabili di tutti i Parchi Nazionali e della principali Area protette d'Italia, e con l'appoggio delle più importanti Associazioni impegnate nella conservazione dell'ambiente naturale, è un organismo non governativo il cui coordinamento viene assicurato dalla Direzione dell'Ente Autonomo Parco Nazionale d'Abruzzo.

Esso svolge un essenziale ruolo di ricordo, informazione, divulgazione e promozione in materia di Aree protette, allo scopo di consolidare e sviluppare con ogni mezzo scientifico, culturale e operativo il sistema dei Parchi e delle Riserve Naturali del nostro Paese, nell'ambito della "sfida del 10%" lanciata nel 1980 dal movimento protezionista, affinché almeno un decimo del territorio italiano venga adeguatamente tutelato.

Dal 1987 esso è patrocinato dal nuovo Ministero dell'Ambiente e dal 1988 anche dal Ministero della Marina Mercantile.

tutta la corrispondenza deve essere indirizzata imperoalmente a questo recap

COMITATO PARCHI NAZIONALI E RISERVE ANALOGHE - ITALIA - VIALE DELLE MEGALIE D'ORO, 141 - 00186 ROMA - ☎ (06) 3497594

TELEX 624550 NAT PAR I C TELEFAX (06) 3497594

SATURDAY, OCT. 17TH - OPI/PESCASSEROLI/OPI

Breakfast at the Hotel.

09.00am - Naturalistic Museum - INTERNATIONAL SESSION :

Explication of the environment in foreign Countries.

Protected Areas System in other Countries.

12.00am - Short walk to the "Camosciara" area.

01.00pm - CASONE ANTONUCCI - CAMOSCIARA: pic-nic lunch offered by the Park.

Afternoon : PESCASSEROLI - Naturalistic Museum

04.00pm - Continuation of the "International Session".

07.00pm - Conclusions and ending of the Seminary.

Dinner and Overnight.

SUNDAY, OCT. 18TH - OPI/ROME

Breakfast at the Hotel.

Departure from Pescasseroli to Fiumicino Airport in Rome.

ENDING OF THE PROGRAM

IL COMITATO PARCHI NAZIONALI E RISERVE ANALOGHE, istituito nel 1977 a Roma con l'adesione dei responsabili di tutti i Parchi Nazionali e delle principali Aree protette d'Italia, e con l'appoggio delle più importanti Associazioni impegnate nella conservazione dell'ambiente naturale, è un organismo non governativo il cui coordinamento viene assicurato dalla Direzione dell'Ente Autonomo Parco Nazionale d'Abruzzo.

Esso svolge un'essenziale ruolo di raccordo, informazione, divulgazione e promozione in materia di Aree protette, allo scopo di consolidare e sviluppare con ogni mezzo scientifico, culturale e operativo il sistema dei Parchi e delle Riserve Naturali del nostro Paese, nell'ambito della "sfida del 10%" lanciata nel 1980 dal movimento protezionistico, affinché almeno un decimo del territorio italiano venga adeguatamente tutelato.

Dal 1987 esso è patrocinato dal nuovo Ministero dell'Ambiente e dal 1988 anche dal Ministero della Marina Mercantile.

per la protezione dell'ambiente naturale nell'appennino

IDENTITY CARD OF THE ABRUZZO NATIONAL PARK

- Creation: 1922 by private initiative, 1923 by law
- Responsible Authority: Abruzzo National Park
- Extension: 40,000 hectares (and 60,000 hectares of Buffer Zone)
- Interested Regions: Abruzzo, Latium and Molise
- Interested Local Communities: Pescasseroli, Opi, Villetta Barrea, Civitella Alfedena, Barrea and Alfedena (Alto Sangro); Bisegna, Gioia dei Marsi, Lecce nei Marsi and Villavallelonga (Marsica Fucense); Scanno (Valle del Sagittario); Alvito, Campoli Appennino, San Donato Val Comino, Settefrati, Picinisco and San Biagio Saracinisco (Val di Comino); Pizzone, Castel San Vincenzo, Rocchetta a Volturno, Scapoli e Filignano (Mainarde)
- Rivers: Sangro, Melfa, Giovenco and Volturno
- Lakes: Barrea, Vivo, Pantaniello, Montagna Spaccata, Castel San Vincenzo and Selva
- Mountains: Petroso (2249 m), Marsicano (2245 m), Greco (2285 m) and Meta (2242 m)
- Visitors: about 2 millions people per year
- Territories owned: about 400 hectares
- Forests controlled: about 20,000 hectares
- Pastures above timberline controlled: about 4,000 hectares
- Strict Nature Reserves: about 4,000 hectares
- Flora: about 1,200 species of superior plants
- Fauna: 40 species of mammals
300 species of birds
30 species of reptiles and amphibians
Abruzzo Brown Bear: 70-100 specimens
Abruzzo Chamois: 450-500 specimens
Red-Deer: 500-600 specimens
Roe-Deer: 150-200 specimens
Apennine Wolf: 35-40 specimens
- Employees: about 50 permanent, about 50 temporary staff, about 120 various cooperators
- Budget: about 5 billion Liras per year
- Economic advantages to the local community: about 210 billion Liras per year

Abruzzo National Park, April 1992

per la protezione dell'ambiente naturale nell'appennino

- 8 -

PARK'S REHABILITATION FIGURES

- 14,000 hectares more of protected nature (Marsicaño and Mainarde)
- 4,000 hectares of Strict Nature Reserve (Camosciara - Feudo)
- 60,000 hectares of Buffer Zone
- 150 Ecotourist trails
- 50 Km of roads and paths closed to vehicles
- 70-100 Marsican Brown Bears continuously protected
- 35-40 Apennine Wolves continuously protected
- 450-500 Abruzzo Chamoises (from 150-200) progressively increasing
- 500-600 Red Deers (from 0) thanks to the reintroduction operated by the Park
- 150-200 Roe Deers (from 0) thanks to the reintroduction operated by the Park
- 5 Operating Visitors Centres (+ various to be realized)
- 10 Information Offices (+ various to be realized)
- 5 Wildlife Areas (+ various to be realized)
- 10 Mountain Refuges
- 10 Juvenile managing cooperatives
- 80 billion Liras as public expenditure in the district for Park's conservation in the last twenty years
- 60 Scientific researches being carried out
- 20.000 hectares of forests and pastures under Park control
- 1.000 million Liras spent for forest and pasture safeguard every year
- 2.000.000 Trees saved from being harvested.

Abruzzo National Park, July 1992

per la protezione dell'ambiente naturale nell'Appennino

WHY IS THIS PARK REALLY SPECIAL

The Abruzzo National Park is famous in Italy and partly all over the world, as a pilot-organisation in nature conservation: an example that most of the modern Parks, not only in our Country, are trying to imitate. During the last twenty years the history of our Park has been marked by continuous and innovating efforts devoted to meet the urgent needs of nature protection and those of development. The Abruzzo National Park was the first one to show - not only theoretically but in practice - that the protection of the environment has positive effects and economic advantages such as income and employment. Moreover, it has promoted controlled cultural visits in the Park, has "invented" a special agreement system with local Communities in order to overcome the controversies in the urbanistic field, has created the Zonation System in the territory in order to reconcile protection and development: in other words, has managed with success a policy of "eco-development", based mainly on the modern "eco-tourism".

The real projects carried out for the first time in a large and modern National Park range from the first Visitor Centre among Italian National Parks, created in 1969 in Pescasseroli, to the first scientific group operating in one European Park, the Apennine Centre for Ecological Research, created in 1972; from the first "Wildlife Area" for the Apennine Wolf at Civitella Alfedena, created in 1971, to the first Strict Nature Reserve, the Camosciara, created in 1972.

The Abruzzo National Park has achieved impressive results for the protection of the most endangered species, creating the Italy Wolf Group for the protection of the Apennine Wolf in 1974, the Italy Chamois Group for the safeguard of the Abruzzo Chamois in 1978, and the Italy Bear Group for the protection of the Abruzzo Brown Bear in 1983. Furthermore, from 1977 the Park gives hospitality and support to the Italian Committee for National Parks and Equivalent Reserves, engaged in the creation and support of a vast "system" of protected areas, including both land and sea, in our Country.

Those who wish to acquire a deeper knowledge of the Park have just to contact one of its Visitor Centres including a Wildlife Area, such as: Civitella Alfedena for the Apennine Wolf and the Lynx, Opi and Bisegna for the Abruzzo Chamois and Villavallelonga for the Red Deer, without forgetting the re-newed Pescasseroli Visitor Centre, adjacent to the well-known Wildlife Park and to the new Apennine Garden. Visitors can also address themselves to the various local Information Offices of the Park, open all the year round and placed in the main villages. The rich series of publications of the Park represents, too, a most useful source of information.

Abruzzo National Park, April 1992

avoid the Christmas, Easter and August vacation periods and long weekends. The best times are Spring and early Summer — from mid April to the beginning of July — or Autumn — from mid September to the beginning of November. At these times the weather is splendid, the atmosphere is peaceful, and the personnel has more time to help you:

PLANNING YOUR VISIT

It is advisable to make hotel reservations beforehand. The Ente Provinciale del Turismo, the Azienda di Soggiorno and the Pro Loco of the various localities will supply you with more detailed information about accommodations in the villages of the park.

When you are in the park, if necessary the local park bureaus can suggest inns and houses and rooms for rent in the villages.

If possible, bring binoculars and still or movie cameras. There are lots of opportunities to use them. Also bring equipment for medium and high mountain country, especially comfortable hiking shoes. The average altitude of the most popular tourist centers is about one thousand meters, but hikers are likely to go as high and even higher than two thousand, so it may be rather cool, especially early and late in the day.

Visits to the park are free of charge. Groups of more than twenty are requested to announce their arrival to the park bureaus in advance so that they can receive the maximum assistance.

HOW TO GET TO THE PARK

The park can be reached easily from Rome by taking the Autostrada Roma-L'Aquila (to the Celano exit) and then taking the Pescara-Bisegna (or Gioia dei Marsi-Rifugio del Diavolo) road, or by taking the Autostrada del Sole to Frosinone and then taking the road for Sora-Forca d'Acero. The trip takes two to three hours, depending on weather and traffic conditions.

WHERE TO STAY

If you are looking for peace and quiet and real human contact, which has been lost in large cities, the small villages in the park are the thing. Though the facilities are not as modern as those in the more famous resorts, the hospitality is simple, friendly and often more genuine.

HOW TO TOUR THE PARK

Many of the forest roads are closed to motor traffic. Cars should be used only to cover long distances, and then parked in the valleys. The real excursions through the meadows, woods and mountains are on foot. Walk as much as possible; it's the best way to hear and meet the animals, see the flowers, admire the forests, streams and waterfalls, and fully enjoy a day in the wild. It is the only way to take in the broad views, appreciate the setting, and recapture a kind of life that has almost been forgotten.

For a unique experience and a magnificent memory of your vacation in the park, organize an excursion on horseback through the valleys of the park or on mule up the steep sides of the highest mountains.

WHAT TO SEE

Every spot in the park has its special attractions. These are just some of the easily accessible and interesting places worth a visit.

— Gioia Vecchio: Rifugio del Diavolo (Devil's Refuge), rest and refreshment stop and Cicerana area, surrounded by beautiful Beech woods.

— Pescasseroli: Visitor's Center (Museum, Zoo, Gardens) and Difesa area with splendid woods and meadows.

— Opi: charming village and impressive forests of Val Fondillo, which is the heart of the park and an extraordinary natural setting of streams, vegetation and animal life.

— Villetta Barrea: Camosciara, a famous Chamois area, in an impressive amphitheater of mountains rich in waterfalls, Pine and Beech woods, and green meadows.

— Civitella Alfedena: charming village at the foot of magnificent Val di Rose; tourist area and zone of the Apennine Wolf.

— Barrea: shares its name with an artificial lake surrounded by impervious valleys and some of the wildest areas in the park.

— Alfedena: San Francesco turkey Oak woods; Montagna Spaccata lake, and the plateau of Campitelli at the foot of mighty Meta Massif.

— Scanno: typical Marsican village, surrounded by impressive mountains and inviting areas such as the Scanno Lake and the sagittario gorge.

— Pizzone: the so-called Le Forme plateau and wild Malnarde mountain chain that is the southward extension of the mountains in the park and has similar features.

— Settefrati: Val Canneto, a long woody valley with a beautiful landscape.

— Picinisco: Prato di Mezzo, a plateau amid the grazing lands and bare peaks of Meta Massif.

— San Donato Val di Comino: on the Forca d'Acero itinerary, which winds through impressive mountains and forests and offers splendid views.

— Villavallelonga: Prati d'Angro, a magnificent plateau surrounded by Beech woods, valleys and interesting mountains. Not far from the village is the Red Deer area.

— Bisegna: meadows and forests of Tempio and Padura, quiet places for rest and recreation.

FOR INFORMATION

In the main towns in the park there are offices that supply information and literature about the area. These offices are open from 9 a.m. to 12 a.m. and from 4 p.m. to 8 p.m. The Rangers who patrol this precious natural patrimony are always ready to help visitors. They can supply tourist information and answer questions about the wildlife.

THINGS TO DO

The Visitors' Center in Pescasseroli, which consists of a museum, a zoo, and a garden, is open every day from 10 a.m. to noon and from 3 p.m. to 6 p.m. There is an entrance fee, but discounts are given to organized groups.

There are often lectures, debates and films on nature topics in the museum. From May to October there is a special film program.

Carefully controlled sport-fishing is allowed in certain waters by a special permit issued by the park authorities.

Camping is allowed only on authorized sites and according to regulations set down by the park authorities.

Permission for use of the shelters in the park may be obtained on written request.

The park promotes and encourages scientific research within its territory, but it must be authorized. For further information apply to the local offices in the park.

EXCURSIONS

Thanks to a special Tourist Map, visitors can follow about 150 tourist-nature itineraries that start from

25 different points indicated on the map by letters of the alphabet. In the tourist season the local park bureaus organize guided excursions to the most interesting places....

Schedules are arranged according to the demand. Those wishing to hire expert guides for various kinds of excursions (individual or group) must make arrangements in advance through the park authorities (Direzione del Parco).

A FEW WORDS ON NATURE

The main attraction of the park is the Marsican Brown Bear, but it is not easy to come upon even though there are about one hundred specimens in and around the park. It lives a peaceful life, wandering about mostly at night and spending its days in the dense forests. It eats berries, fruit, insects, and all sorts of forest products, but rarely other animals. Though it looks clumsy and seems lazy, this large plantigrade is remarkably strong and incredibly fast. It has never harmed man, but the sight of it from close quarters can be frightening. One is much more likely to meet small herds or single individuals of the elegant Abruzzo Chamois, which generally prefers the highest altitudes and remotest areas of the mountains. Wonderful black and white markings on its throat and well-developed horns have earned it the reputation of the most beautiful Chamois in the world. There are about four or five hundred individuals hidden in the park. It is also rather easy to meet the Red Deer and the Roe Deer because the park has been restocked to compensate for past losses. Once again they inhabit the dense forests. It is hoped that they will breed and multiply rapidly and reestablish the natural biological balance in these mountains.

One must be lucky to see an Apennine Wolf, Wild Cat, Otter, Marten, Polecat or Badger. On the other hand it is very easy to come across Foxes, Hares, Moles, Hedgehogs and Weasels, as well as Dormice and Squirrels. Wandering through the park the visitor can admire a variety of winged fauna, which includes almost two hundred different species of birds. Outstanding among these are the predatory varieties such as the Golden Eagle, the Goshawk, the Buzzard, the Eagle Owl and the Tawny Owl. In the woods there are also Jays, Wood Pigeons, Tits and several species of Woodpeckers, including the rare White-backed Woodpecker. Near the streams, rivers and lakes it is not unusual to find Dippers, Mallards and several species of Wagtails. In the high meadows and among the rocks there are Rock Partridges, Alpine Choughs, Choughs, Snow Finches, Wall creepers, Wheatears, Black Redstarts, Alpine Accentors and beautiful Rock Thrushes.

Watch out for Vipers. There are two different species in the park. All the other reptiles and amphibians, of which there are about twenty varieties, are harmless and scientifically very interesting.

Trout and several other freshwater species are abundant in the running waters. It is impossible to list all the invertebrates that inhabit the park, but it should be noted that there are species of insects, particularly certain types of beetles typical of forest and mountain environments, that are scientifically very important. In the spring and summer the display of Violet, Crocus, Blue Moonwort, Squill, Aquilegia, Gentian, Lilly, Windflower, Primrose, Saxifrage, Buttercup,

Orchid, and innumerable other flowers, including some rare and unique varieties, is truly breathtaking. The vivid colors brighten the green glades and meadows and contrast sharply with the greys of the rocks and the large stretches of dark forests — endless beech wood on the high mountains, oak woods in the valleys, and pines on rocky terrain. Abruzzo National Park is unrivalled by any other area in the Apennine chain for the variety of its fauna and the beauty of its landscapes.

ABRUZZO NATIONAL PARK IDENTITY CARD

- Establishment: 1922 on private initiative, 1923 by law.
- Managing Agency: Ente Autonomo Parco Nazionale d'Abruzzo.
- Size: ha 40,000 + ha 60,000 of zone of external protection.
- Regions: Abruzzo, Lazio, Molise.
- Communes: Pescasseroli, Opi, Villetta Barrea, Civitella Alfedena, Barrea and Alfedena (Alto Sangro); Bisegna, Gioia dei Marsi, Lecce dei Marsi and Villavallelonga (Marsica Fucense); Scanno (Sagittario Valley); Alvito, Campoli Appennino, San Donato Val di Comino, Settefrati, Picinisco and San Biagio Saracinisco (Comino Valley); Pizzone (Mainarde).
- Rivers: Sangro, Melfa, Gioenco and Sagittario.
- Lakes: Barrea, Vivo, Montagna Spaccata, Pantanillo.
- Highest Mountains: Petroso (2249 m asl), Meta (2200 m), Marsicano (2245 m), Greco (2285 m).
- Budget: L. 500,000,000 (Italian liras) per year.
- Permanent personnel: about 40 units.
- Owned territory: about ha 100.
- Rent territory: about ha 7,000.
- Controlled Alpine meadows: about ha 4,000.
- Strict nature reserve: about ha 2,000.
- Flora: about 1,200 species of flowering plants.
- Fauna: 40 species of Mammals; 300 species of Birds; 30 species of Reptilians and Amphibians; Marsican Brown Bear, 70-100; Abruzzian Chamois, 450-500; Red Deer, 150-200; Roe Deer, 50; Golden Eagle, 4-8.
- Visitors: about 900,000 in 1977; about 200,000 in the only Park Centre in Pescasseroli.

ENTE AUTONOMO PARCO NAZIONALE D'ABRUZZO PRESIDENCY - VIA DEI RIARI, 46 - c/o ORTO BOTANICO - 00165 ROMA
 (06) 6543584 DIRECTION - 67032 PESCIASSEROLI (0863) 91315 PESCIASSEROLI INFORMATION BUREAU (0863) 91955 INFORMATION BUREAUS IN THE MAIN PARK VILLAGES.